

Natuurlijk spelen in Velsen

Afstudeerwerkstuk

Opleiding: Groene stedelijke ontwikkeling

27-05-2015

Afstudeerdocent: Dhr. J.J. Hasselaar

Door Thomas Sebastiaan Goudswaard

Natuurlijk spelen in Velsen

Afstudeerwerkstuk

Auteur: Thomas Sebastiaan Goudswaard
Opleiding: Groene stedelijke ontwikkeling
Plaats: IJmuiden
Datum: 27-05-2015
Opdrachtgever: Gemeente Velsen
Afstudeerdocent: Dhr. J.J. Hasselaar

Voorwoord

Ik ben Thomas Sebastiaan Goudswaard, student Groene Stedelijke Ontwikkeling aan de CAH Vilentum in Almere. Ik heb dit afstudeerwerkstuk geschreven in het kader van mijn afstudeertraject. Bij het afstudeerwerkstuk bewijs ik dat ik vaardig genoeg ben om mijn studie af te kunnen ronden. De afstudeerstage heb ik al bij de gemeente Velsen gedaan en ook voor het afstudeerwerkstuk heb ik een concrete opdracht bij de gemeente kunnen oppakken.

Dit afstudeerwerkstuk zal weergeven of het toepassen van natuurlijke speelplekken in Velsen een meerwaarde biedt voor het spelen in Velsen. Het onderwerp 'natuurlijk spelen' past goed bij de inhoud van de opleiding en is naar mijn mening ook een geschikt onderwerp om mijn studie mee af te ronden. Hier komen namelijk diverse facetten van de opleiding naar voren. Ten eerste gebruik ik hierbij verschillende CAH-competenties, zoals organiseren, onderzoeken, innoveren, zelfsturen en duurzaam handelen. Ten tweede beslaat het onderwerp de openbare ruimte in de stad waarop vele factoren van invloed zijn. Denk hierbij aan kosten, wetgeving, openbare ruimte en stedelijke ontwikkeling. Ten derde bevind ik mij met dit afstudeerwerkstuk in de werkomgeving die goed aansluit op wat ik tijdens de opleiding heb geleerd, namelijk de gemeente.

Ik wil mijn begeleider J. Hasselaar bedanken voor zijn begeleiding vanuit de CAH. Daarnaast wil ik mijn mentor F. Braakhuis bedanken voor zijn ondersteuning bij dit afstudeerwerkstuk. Tot slot wil ik J. Spruyt, G. Crielaard en J. Holleman bedanken voor de hulp en ondersteuning vanuit de gemeente Velsen en het beschikbaar stellen van hun kennis en expertise.

IJmuiden, 27-05-2015

Thomas Goudswaard

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting.....	5
Summary	7
1. Inleiding	9
2. Verkenning en achtergrond.....	11
2.1 Speelplan Velsen	11
2.2 Omschrijving spelen	12
2.3 Definitie ‘natuurlijke speelplek’	12
2.4 Definitie ‘traditionele speelplek’	12
2.5 Definitie ‘speeltoestel’	12
2.6 Bestemmingsplan	13
3. Ontwikkeling van het kind	14
3.1 Bewegen	14
3.2 Sociale ontwikkeling	17
3.3 Concentratievermogen.....	17
3.4 Cognitieve ontwikkeling	18
3.5 Motorische ontwikkeling.....	19
3.6 Gezondheidsbeleid Velsen	19
4. De aanleg.....	20
4.1 Natuurlijke speelplek.....	20
4.2 Kosten.....	23
5. Veiligheid	25
5.1 basis veiligheid	25
5.2 Wetgeving.....	27
Discussie	29
Conclusies	30
Aanbevelingen.....	32
Bronvermelding.....	33
Literatuurlijst	34
Bijlage I: stroomschema WAS speeltoestellen	35
Bijlage II: Checklist schriftelijk rapporteren.....	37

Samenvatting

In dit adviesrapport is onderzocht of een natuurlijke speelplek meerwaarde heeft voor de gemeente Velsen op het gebied van Velsen. Hierbij is de natuurlijke speelplek vergeleken met de meer traditionele manier van speelplekinrichting die nu in Velsen wordt toegepast. Hierbij zijn de belangrijkste aspecten van spelen belicht: de ontwikkeling van het kind, de aanleg en kosten van speelplekken en de veiligheid en wetgeving op speelplekken.

Een natuurlijke speelplek is een groene omgeving met materialen uit de natuur, waarbij kinderen de mogelijkheid hebben om zoveel mogelijk zelf te veranderen aan de speelomgeving. Onder een traditionele speelplek wordt in dit rapport een aangelegd plein met losse toestellen waarop kinderen kunnen spelen verstaan.

Ten eerste is gekeken naar de ontwikkeling van kinderen die bij het spelen komt kijken. Het is aangetoond dat buitenspelen op de volgende gebieden een bijdrage kan leveren in de ontwikkeling van kinderen:

- Beweging
- Sociale ontwikkeling
- Concentratievermogen
- Cognitieve ontwikkeling
- Motorische ontwikkeling

Op het gebied van bewegen is uit onderzoek gebleken dat een natuurlijke omgeving kinderen prikkelt om te gaan spelen en bewegen. In het kader van het lokaal gezondheidsbeleid van Velsen is dit een steekhoudend argument om te kiezen voor een natuurlijke speelplek. In het lokaal gezondheidsbeleid is het tegengaan en voorkomen van overgewicht namelijk een van de speerpunten. Voldoende beweging helpt om overgewicht te voorkomen. Een natuurlijke speelplek kan dus een werkelijke bijdrage leveren in de preventie van overgewicht bij kinderen. Het is echter niet bekend of een natuurlijke speelplek daadwerkelijk meer prikkelt dan een traditionele speelplek. Wel is er een positief verband te zien in de aanwezigheid van groen en het percentage kinderen met overgewicht.

Op sociaal gebied blijken kinderen die in een natuurlijke omgeving spelen zich beter te ontwikkelen dan kinderen die niet of nauwelijks buiten spelen. Kinderen die in een natuurlijke omgeving spelen maken minder ruzie, werken meer samen en zijn meer bereid om anderen te helpen dan kinderen die niet of nauwelijks buiten spelen. Het is echter niet aangetoond dat een natuurlijke speelplek significant beter is voor de sociale ontwikkeling van kinderen dan een traditionele speelplek. Analyses waarbij het speelgedrag van kinderen op de twee typen speelplekken is geanalyseerd lieten geen duidelijke verschillen zien in het sociale gedrag van kinderen.

Daarnaast is ook gebleken dat er een positief verband bestaat tussen het spelen op een natuurlijke speelplek en het concentratievermogen van kinderen. Naarmate kinderen meer op natuurlijke speelplekken spelen, wordt hun concentratievermogen beter. Ook zijn er lichte aanwijzingen dat het concentratievermogen meer verbeterd op een natuurlijke speelplek dan het spelen in een sporthal. Het is echter niet bekend wat de verschillen zijn tussen een natuurlijke speelplek en een traditionele buitenspeelplek.

Spelen verbetert ook het vermogen om problemen op te lossen. Dat komt in het bijzonder door de aanwezigheid van losse materialen. Een natuurlijke speelplek, waar veel losse materialen aanwezig zijn, is dus goed voor het cognitieve en probleemoplossende vermogen van kinderen. Doordat er op een natuurlijke speelplek meer losse materialen aanwezig zijn dan op een traditionele speelplek, is een natuurlijke speelplek voor deze ontwikkeling beter dan de traditionele speelplek.

Tot slot is spelen goed voor de motorische ontwikkeling van kinderen, omdat ze leren klimmen, rennen, springen en kruipen. Het is echter niet aangetoond dat de motorische ontwikkeling betere resultaten oplevert op een natuurlijke speelplek dan op een traditionele speelplek.

Op het gebied van veiligheid zijn speeltoestellen onderhevig aan het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS). Een natuurlijke speelplek maakt echter gebruik van het landschap en van natuurlijke elementen (speelaanleidingen), waardoor het WAS niet of in mindere mate van toepassing zal zijn op natuurlijke speelplekken. Wel zijn er veiligheidsvoorschriften van toepassing op natuurlijke speelplekken, namelijk de zorgplicht. De zorgplicht zorgt er voor dat de beheerder door middel van controles en een veiligheidscheck de veiligheid van de speelplek moet waarborgen. Het is dus niet zo dat een natuurlijke speelplek veel gevaarlijker is dan een traditionele speelplek. Het is wel zo dat spelen gepaard gaat met risico's. Het is niet 100% te voorkomen dat kinderen iets oplopen tijdens het spelen, maar aanvaardbaar risico zorgt er wel voor dat kinderen risico's en gevaren leren herkennen en ervaren. Een keer een schram of bult oplopen is niet te voorkomen, maar is ook niet erg. Een natuurlijke speelplek levert wat veiligheid betreft geen meerwaarde op. Het is niet veiliger of onveiliger. Er gelden voor beide typen speelplekken plichten voor de beheerder. Beide typen speelplekken moeten voldoende veilig zijn.

Qua aanleg biedt een natuurlijke speelplek meer ruimte voor inbreng van omwonenden, doordat niet of in mindere mate gebruik wordt gemaakt van kant-en-klare toestellen waar veel technische kennis voor nodig is. Het kan een meerwaarde voor de gemeente zijn, om samen met buurtbewoners een ander type speelplek aan te leggen. De band tussen de gemeente en de burgers kan hiermee worden versterkt, wat zorgt voor een imagoverbetering van de gemeente. De voorwaarde hiervoor is dat beide partijen hiertoe bereid moeten zijn en dat er duidelijke afspraken gemaakt moeten worden.

Een natuurlijke speelplek is niet per definitie goedkoper dan een traditionele speelplek, maar als burgers en de gemeente bereid zijn om actief samen te werken, dan valt er goed op kosten te besparen. Wat betreft de kosten is er dus niet per definitie een meerwaarde voor natuurlijke speelplekken aan te wijzen. Wel kan een meerwaarde gecreëerd worden, door burgers actief te betrekken en goedkope oplossingen te verzinnen om kosten te besparen. Als de gemeente er echter voor kiest om zelf de touwtjes in handen te nemen en het werk uit te besteden aan een aannemer, dan zal er wat kosten betreft geen meerwaarde zijn met een natuurlijke speelplek. Dan zijn de kosten namelijk vergelijkbaar met de kosten van de aanleg van een traditionele speelplek.

Aan een natuurlijke speelplek zitten dus voordelen ten opzichte van een traditionele speelplek. Vooral op het gebied van de ontwikkeling van kinderen zijn positieve verbanden te zien met een natuurlijke speelplek. Op gebied van de aanleg zal een natuurlijke speelplek alleen meerwaarde hebben als de gemeente besluit nauw samen te werken met omwonenden. Dit zal de band tussen gemeente en burgers verbeteren. Ook kan door de samenwerking met burgers gelijk een meerwaarde ontstaan voor de te maken kosten (het kan goedkoper dan een traditionele speelplek). Een natuurlijke speelplek kan dus daadwerkelijk meerwaarde bieden voor Velsen.

Summary

In this advisory report is a research described about natural playgrounds. The research was to find out if natural playgrounds have an added value for the municipality, related to common/traditional playgrounds. The most important aspects of playing are highlighted in the research: the development of the child, the construction and costs of the types of playgrounds and the safety and legislation on playgrounds.

A natural playground is a green scenery with materials from nature, whereby children have the opportunity to change as much as possible to the play environment. A traditional playground is considered as a square with manufactured play constructions.

First of all, the research took a view on children playing on playgrounds in combination with the development of children. There are 5 development aspects that are related to playing:

- Movement
- Social development
- Concentration
- Cognitive development
- Locomotional development

Research has shown that a natural play area stimulates children to play and move. In the context of the local health program of Velsen, this is a strong argument for the value of natural playgrounds. The approach of overweight is one of the pillars of this local health program. Moving can prevent overweight by people, so when moving is stimulated, it can contribute in preventing overweight. It isn't proven that a natural play area will stimulate children more than a traditional play area. However there is a positive connection between the presence of green and the percentage of children who are overweight.

On the social area, it shows that children who are playing on natural playground are brawling much less, are working more together and are more willing to help others in comparison with children who are never or barely playing outside. But comparing children who are playing on a natural playground with children who are playing on a traditional playground, there are no significant differences on social development.

There is also a positive relation between playing on a natural playground and the concentration of children. Their ability of concentration increases while playing more and more on natural playgrounds. There are also signs that this ability increases more than by children who are playing indoor. However, the difference between natural playground and traditional playgrounds are unknown.

Playing also improves the ability to solve problems and increases the cognitive ability of children. That is, in particular, because of the presence of loose materials. A natural playground contains a lot of loose materials, so a natural playground is good for the development of cognitive skills and the

ability to solve problems. Because traditional playgrounds don't contain loose materials in the first place, a natural playground is better for the development of cognitive skills than a traditional playground.

Finally, playing is also good for developing locomotional skills. Children are climbing, running, jumping and crawling while playing. However, there are no significant differences between playing on a natural and a traditional playground.

On the area of safety, constructions for playgrounds are subject to the 'Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen' (WAS). The WAS is a law that ensures the safety of play constructions by forcing the manager to do safety checks and safety investigations on the constructions. However, natural playgrounds aren't using much play constructions. A natural playground uses the landscape, natural elements and loose materials. These are considered as 'reasons to play'. This doesn't mean that there isn't any responsibility for the manager of the playground. The manager has a duty of care, which means that he has to do safety checks and investigations on his playground as well. He can be held liable if he doesn't take enough care for the safety of his playground. A natural playground isn't more dangerous or safe than a traditional playground. In both cases, the manager has to take care of the safety of the playground.

In terms of construction, a natural playground provides more room for input from local communities, because a natural playground doesn't use many constructions that require technical knowledge. It can be a value for the municipality to construct a natural playground with local communities, because working together will strengthen the link between the municipality and the citizens and that is resulting in an improved image of the municipality.

In terms of costs, a natural playground isn't cheaper than a traditional playground by definition. However, if both citizens and the municipality are willing to start working together, there are options to cut the costs. The extra value for natural playgrounds in terms of costs only exists if the municipality decides to work together with citizens. If the municipality will work with a contractor to do the work, the costs for realisation will be comparable to a traditional playground.

So, there are advantages for natural playgrounds compared to a traditional playground. Especially in the field of child development, there are some shown positive associations with a natural playground. In terms of constructing, a natural playground will only have extra value if the municipality decides to work closely with local residents, because that will strengthen the link between citizens and the municipality. Also, by working with citizens, there are options to reduce the costs for realisation. A natural playground can offer real added value for the municipality of Velsen.

1. Inleiding

Om het jaar wordt voor Velsen het investeringsplan voor speelplekken gepresenteerd in het Speelplan. Dit speelplan geeft een overzicht van speelplekken per woonkern die vanwege veiligheidsoverwegingen of ouderdom in aanmerking komen voor opheffing of vervanging. Echter, bij de renovatie van speelplekken in Velsen wordt nog steeds enkel gebruik gemaakt van de traditionele manier van inrichting. Dit houdt in dat een plein wordt aangelegd met losse toestellen erop.

Een andere toepassing op spelen is de natuurlijke speelplek. Deze toepassing is niet geheel nieuw in Nederland, maar Velsen is er nog tamelijk onbekend mee. Dit rapport wil deze andere manier van speelplekinrichting belichten en de Velsense politiek nieuwe inzichten geven van de mogelijkheden wat betreft spelen. Het rapport geeft weer of het toepassen van natuurlijke speelplekken meerwaarde/toegevoegde waarde heeft voor spelen ten opzichte van de traditionele speelplekinrichting. Met behulp van dit rapport kan een overwogen en onderbouwde beleidskeuze worden gemaakt wat betreft spelen.

Het rapport is een advies voor de hele gemeente Velsen, bestaande uit de kernen IJmuiden, Santpoort-Noord, Santpoort-Zuid, Driehuis, Velsen-Noord, Velsen-Zuid en Velsersbroek. In het rapport zullen voorbeelden gebruikt worden, maar de boodschap van het rapport is van toepassing op heel Velsen.

Het onderzoek geeft geen definitief ontwerp of design voor een bepaalde speelplek in Velsen. Het rapport geeft alleen de argumenten en voor- en nadelen van natuurlijk spelen en zal in de afweging verschillende factoren meenemen.

Aan de hand van de belangrijkste thema's die bij speelplekken komen kijken, geeft dit rapport een advies op de vraag of een natuurlijke speelplek daadwerkelijk een meerwaarde kan leveren in Velsen ten opzichte van de traditionele manier van speelplekinrichting die momenteel wordt toegepast. De thema's zijn: de ontwikkeling van het kind, de veiligheid en wetgeving op speelplekken, de aanleg en de kosten.

Bij de gemeente is veel informatie beschikbaar over de huidige speelplekken, het speelplan en ontwerp bureaus van de speelplekken. Ook is er ruime kennis aanwezig over het proces van het ontwikkelen en renoveren van speelplekken. De gebruikte wetenschappelijke literatuur is achterin dit rapport te vinden en is gebruikt voor de onderbouwing van het advies voor de beleidsmakers. De andere bronnen zijn gebruikt om het advies kracht bij te zetten. Op deze manier is een compleet rapport ontstaan dat de verschillende facetten van spelen belicht.

- Hoofdstuk 1 is de inleiding van dit rapport waarin de aanleiding, de probleemstelling, het doel, de onderzoeksmethode en de inhoud van het rapport worden beschreven.
- Hoofdstuk 2 de verkenning van het onderwerp 'spelen' en geeft enkele begrippen weer om misvattingen te voorkomen.

- Hoofdstuk 3 gaat in op de ontwikkeling van het kind tijdens het spelen. Hierbij zal worden gekeken of een kind zich beter ontwikkelt op een natuurlijke speelplek dan op een traditionele speelplek.
- Hoofdstuk 4 betreft de veiligheid en de wet- en regelgeving bij speelplekken. Zit er verschil tussen een natuurlijke speelplek en een traditionele speelplek en levert dit voordelen of nadelen op?
- Hoofdstuk 5 gaat over de aanleg van de twee typen speelplekken en gaat vervolgens in op de kosten van de aanleg van de twee typen. Is een natuurlijke speelplek goedkoper, ongeveer even duur of juist veel duurder dan een traditionele speelplekinrichting?
- Daarna zal in de discussie een kritische analyse plaatsvinden op de resultaten.
- Vervolgens zal de conclusie antwoord geven op de hoofdvraag of een natuurlijke speelplek een duidelijke meerwaarde biedt voor speelplekken in Velsen ten opzichte van traditionele speelplekken.
- Naar aanleiding van de resultaten en conclusies volgen enkele aanbevelingen wat wel en wat juist niet aan te raden is voor de beleidsmakers van Velsen als het gaat om speelplekinrichting.
- Tot slot zijn achterin het rapport een bronnenlijst, een literatuurlijst en enkele bijlagen te vinden.

2. Verkenning en achtergrond

In Velsen zijn per woonkern tal van speelterreinen te vinden waar kinderen tijdens en na schooltijden vrijuit kunnen spelen. Van klimrek tot voetbalkooi, van wipkip tot schommels, elk speelterrein in Velsen heeft wel een of enkele speeltoestellen staan. De Velsense manier van speelplekinrichting bestaat dan ook veelal uit een plein gevuld met speeltoestellen en een gekleurde ondergrond. Een andere manier van speelplekinrichting is de zogenaamde ‘natuurlijke speelplek’. Zoals in de inleiding al naar voren is gekomen wordt in dit verslag onderzocht of een dergelijke natuurlijke inrichting meerwaarde kan bieden voor speelplekken in Velsen, maar eerst zal in dit hoofdstuk achtergrondinformatie worden gegeven en zullen enkele termen worden verduidelijkt, zodat daar tijdens het lezen van de rest van het verslag geen verwarring over kan bestaan.

2.1 Speelplan Velsen

In Velsen wordt om het jaar het investeringsplan voor speelplekken gepresenteerd in het Speelplan. De gemeente Velsen bestaat uit zeven woonkernen (IJmuiden, Santpoort-Noord, Santpoort-Zuid, Driehuis, Velsen-Noord, Velsen-Zuid en Velsbroek) en in het Speelplan is per woonkern te vinden welke speelplekken in aanmerking komen voor opheffing of vervanging. De speelplekken en speeltoestellen worden getoetst aan bepaalde criteria. In het Speelplan 2015 zijn de volgende toetsingscriteria opgenomen:

- De ouderdom van de speelplek en de toestellen;
- De huidige speelwaarde van de speelplek;
- Het aantal kinderen dat in de nabijheid van de speelplek woont;
- De geschiktheid voor kinderen met een beperking. Geschikt is als één van de toestellen gebruikt kan worden voor kinderen met een beperking.
- De relatie met de andere speelvoorzieningen in de wijk (afstand van de plekken, inrichting van de plekken voor leeftijdsgroepen)
- De relatie met de situatie in de wijk, zoals bekend zijnde bouwplannen, herinrichtingvoorstellen voor de openbare ruimte, enz.
- De financiële situatie, die voornamelijk bepaald wordt door het totale budget dat beschikbaar is voor deze periode.
- De mate waarin participatie van omwonenden en gebruikers van de speelplek bereikt wordt;

Kort gezegd is de procedure bij de aanleg of herinrichting van een speelplek als volgt: De bewoners uit de buurt worden uitgenodigd om hun wensen en ideeën kenbaar te maken. Daarna maakt een ontwerp bureau een ontwerp, rekening houdend met de wensen, ideeën en het beschikbare budget. Het ontwerp wordt naar de aanwezige betrokkenen gestuurd, waarbij indien gewenst een tweede

bijeenkomst wordt gepland. Tot slot maakt de ontwerper het definitieve ontwerp en uitvoeringsplan en wordt overgegaan tot uitvoering van het project.

2.2 Omschrijving spelen

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport geeft een omschrijving van spelen. Volgens het ministerie is spelen voornamelijk een bezigheid van kinderen waarbij zij lichamelijke en sociale vaardigheden opdoen. Het gaat bij spelen vooral om recreatie, vermaak en ontspanning. De nadruk ligt bij spelen dus niet op lichamelijke training en prestatie, wat bij sport wel het geval is.

2.3 Definitie ‘natuurlijke speelplek’

Voor een natuurlijke speelplek bestaat geen afgesproken definitie, maar over het algemeen komt de omschrijving van het begrip op het volgende neer: Een natuurlijke speelplek is een groene omgeving met materialen uit de natuur, waarbij kinderen de mogelijkheid hebben om zoveel mogelijk zelf te veranderen aan de speelomgeving. Natuurbeleving en creativiteit staan centraal. Het is overigens niet zo dat een natuurlijke speelplek geen toestellen kan bevatten. Het gaat bij een natuurlijke speelplek om de context en samenhang van de gehele speelplek.

2.4 Definitie ‘traditionele speelplek’

Ook voor een traditionele speelplek bestaat geen afgesproken definitie. In dit rapport wordt onder een traditionele speelplek verstaan: een aangelegd plein met losse toestellen waarop kinderen kunnen spelen. Hierbij wordt dus geen gebruik gemaakt van natuurlijke elementen waarbij kinderen zelf kunnen bepalen wat ze er mee doen. De aanwezige toestellen schrijven min of meer voor waarvoor deze bedoeld zijn. Denk bijvoorbeeld aan een glijbaan of een schommel. Een glijbaan is gemaakt om van te glijden en een schommel om in te schommelen. Kinderen hoeven niet hun eigen fantasie te gebruiken om van het toestel gebruik te maken.

2.5 Definitie ‘speeltoestel’

In dit verslag zal de term ‘speeltoestel’ regelmatig voorbij komen. Vandaar dat in deze paragraaf een definitie gegeven zal worden van de term ‘speeltoestel’. Deze definitie is afkomstig van de WAS (Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen).

“Een speeltoestel is een inrichting die bestemd is voor vermaak of ontspanning, waarbij uitsluitend gebruik gemaakt wordt van de zwaartekracht of de fysieke kracht van de mens.”

2.6 Bestemmingsplan

Een speelplek die wordt ingericht als natuurlijke speelplek heeft op grond van het vigerende bestemmingsplan de bestemming ‘spelen’.

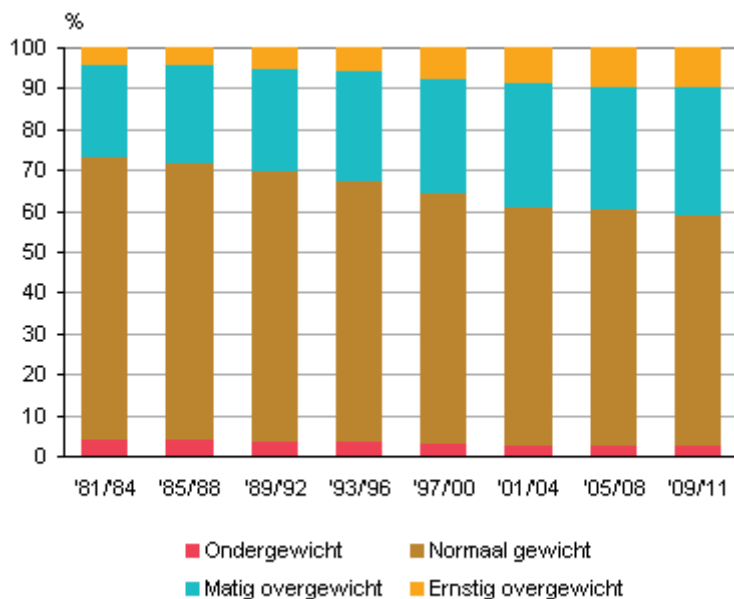
De bestemming wijzigt na de verandering in natuurlijke speelplek niet. Het stuk grond blijft immers ingericht als openbare speelvoorziening.

3. Ontwikkeling van het kind

In dit hoofdstuk staat de ontwikkeling van kinderen door middel van spelen centraal. De resultaten zullen worden meegenomen in de vraag of een natuurlijke speelplek meerwaarde biedt ten opzichte van een traditionele speelplek.

3.1 Bewegen

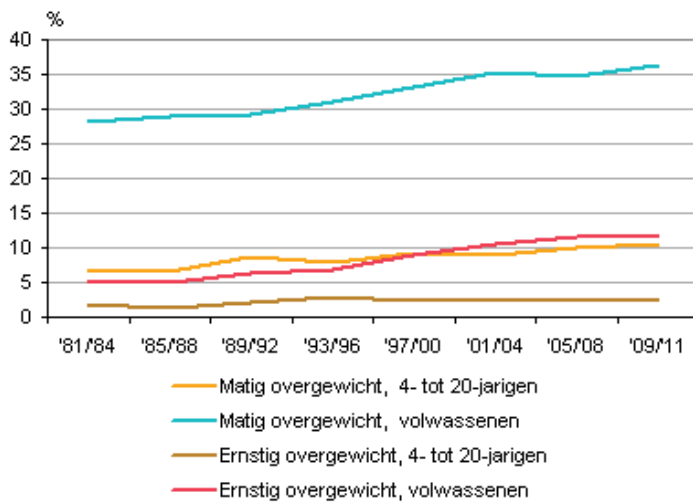
Spelen is een onderdeel in de ontwikkeling van kinderen. Spelen zorgt er in de eerste plaats voor dat kinderen bewegen. Bewegen is voor kinderen belangrijk, omdat het onder andere overgewicht tegengaat of voorkomt. Steeds meer kinderen hebben namelijk overgewicht. Volgens cijfers van het CBS is een stijgende lijn te zien in het percentage kinderen met overgewicht, gemeten over meerdere decennia. Figuur 1 laat namelijk zien dat in de periode '09-'11 het percentage 'matig overgewicht' en 'ernstig overgewicht' duidelijk hoger is dan in de periode '81-'84. Ook is te zien dat deze percentages in de loop van de jaren steeds meer toenemen. In figuur 2 is te zien dat het percentage kinderen met matig en ernstig overgewicht ook alsmaar toeneemt.

Bron: CBS

Figuur 1 Ondergewicht, normaal gewicht en overgewicht (bevolking vanaf 4 jaar of ouder)¹

¹ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/gezondheid-welzijn/publicaties/artikelen/archief/2012/2012-3651-wm.htm>

Bron: CBS

Figuur 2 Matig en ernstig overgewicht bij kinderen en volwassenen²

Enkele oorzaken van overgewicht zijn (te) veel en ongezond eten en te weinig lichaamsbeweging. Uit onderzoek is gebleken dat overgewicht toeneemt in een omgeving die uitnodigt tot veel ongezond eten en weinig bewegen (van der Horst et al., 2007). Kinderen zitten veel binnen achter de televisie of (spel)computer. De toename van overgewicht brengt ernstige gezondheidsproblemen met zich mee. Overgewicht heeft namelijk een negatief effect op de bloeddruk en het cholesterol en het vergroot de kans op hart- en vaatziekten en diabetes (Kumanyika & Grier, 2006). Voor de overheid moeten deze risico's, gezien het lokaal gezondheidsbeleid (hoofdstuk 3.6), een reden zijn om overgewicht te voorkomen en tegen te gaan. Om overgewicht te voorkomen is het dus belangrijk om een van de oorzaken van overgewicht te voorkomen. Een manier is het stimuleren van bewegen en dus om een omgeving te creëren die uitnodigt tot bewegen. Het aanbod van speelplekken kan hierbij helpen, mits deze het spelen stimuleren. Speelplekken zijn belangrijk in de ontwikkeling van een kind. Het is de plek waar het kind spelenderwijs beweegt en onderhevig is aan diverse elementen. Op een speelplek doet een kind sociale contacten op en vindt het zijn rol in groepsverband. Daarnaast ervaart een kind fysieke mogelijkheden en obstakels, zoals klimmen, springen, rennen, vies worden, vallen en opstaan.

In Velsen is een ruim aanbod aan speelplekken te vinden. Deze speelplekken bestaan veelal uit een plein van tegels en rubbertegels met losse speeltoestellen. In een onderzoek van H. Nebelong (2004) is het voornaamste punt van kritiek op dit soort speelplekken dat de fantasie en verbeeldingskracht van kinderen niet worden gestimuleerd. De speeltoestellen kauwen min of meer voor wat de

² <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/gezondheid-welzijn/publicaties/artikelen/archief/2012/2012-3651-wm.htm>

kinderen er op moeten gaan doen. Dat wil overigens niet direct zeggen dat deze speelplekken helemaal niet uitnodigen om er gebruik van te maken.

Door het gebruik van natuurlijke materialen en elementen uit de natuur, leren kinderen de natuur beter kennen en komen kinderen weer dicht bij de natuur te staan. Bij het toepassen van een natuurlijke speelplek met bijvoorbeeld een boomstam, zandheuvel of modderpoel is het belangrijk om te beseffen dat uiteindelijk het kind bepaalt wat er met een speelelement gebeurt en hoe het gebruikt wordt. Er is dus een wezenlijk verschil tussen een traditionele speelplek en een natuurlijke speelplek, maar het is de vraag of een natuurlijke speelplek meer stimuleert om te bewegen dan een traditionele speelplek. Natuurlijke speelplekken nodigen uit tot fysieke activiteiten zoals klimmen, kruipen en rennen. Er is echter nog geen onderzoek gedaan of een natuurlijke speelplek meer uitnodigt tot bewegen dan een niet-natuurlijke/traditionele speelplek. Er is dus nog geen hard bewijs dat kinderen meer en langer bewegen op een natuurlijke speelplek dan op een traditionele speelplek. Wel is gebleken dat de aanwezigheid van natuurlijke en groene speelplekken in de woonomgeving positief bijdragen aan de lichamelijke activiteit van kinderen en dat het percentage kinderen met overgewicht en obesitas beduidend lager is dan in woonomgevingen waar deze voorzieningen niet aanwezig zijn (Berg, A. van den, Koenis, R. & Berg, M. van den, 2007). Hierbij moet wel worden opgemerkt dat niet specifiek is onderzocht of deze lagere percentages kinderen met overgewicht direct waren gerelateerd aan de aanwezigheid van deze groene speelvoorzieningen. Met andere woorden, er is niet specifiek onderzocht of kinderen minder overgewicht hadden doordat ze op de groene speelplekken aan het spelen waren.

In het onderzoek van A. van den Berg et al. (2007) is door middel van een stappenteller wel gemeten of het aantal stappen dat kinderen zetten in een natuurlijke speelomgeving hoger is dan op een traditionele speelplek. Echter, deze resultaten zijn voor het meten van lichamelijke activiteit niet relevant, omdat bij bijvoorbeeld klimmen en klauteren geen stappen worden gemeten, maar natuurlijk wel door kinderen wordt bewogen. Bij bijvoorbeeld voetballen zet een kind veel meer stappen dan bij het lopen over een evenwichtsbalk, dus het meten van stappen is niet de juiste methode om de bewegingsintensiteit bij kinderen te meten.

Een ander interessant onderzoek in het kader van overgewicht bij kinderen is het onderzoek "Potenties van groen! De invloed van groen in en om de stad op overgewicht bij kinderen en op het binden van midden- en hoge inkomens aan de stad" (Vreke, J., J.L. Donders, F. Langers, I.E. Salverda, & F.R. Veeneklaas, 2006). In dit onderzoek is per postcode in Nederland het aantal kinderen met overgewicht in verband gebracht met de aanwezigheid van groen per postcodegebied. Het is daaruit gebleken dat in gebieden mét groen, gemiddeld 15% minder overgewicht onder kinderen voorkwam dan in gebieden zonder aanwezigheid van groen. Het is echter niet aangetoond dat er een causaal verband bestaat tussen de aanwezigheid van groen en het percentage overgewicht onder kinderen. Wel maakt het onderzoek meer aannemelijk dat groen invloed heeft op het percentage overgewicht. Overgewicht is (deels) te voorkomen door meer te bewegen en de aanwezigheid van groen zorgt volgens het onderzoek (Vreke, J. et al., 2006) voor een lager percentage kinderen met overgewicht. Het is aannemelijk dat groen het bewegen onder kinderen stimuleert. Een groene speelplek zou hieraan kunnen bijdrage, omdat het een groene speelomgeving betreft. Dit zou kinderen kunnen

stimuleren om meer te spelen en bewegen. Echter, vervolgonderzoek zou dit moeten aantonen en bewijzen.

3.2 Sociale ontwikkeling

Spelen is voor kinderen ook belangrijk voor de ontwikkeling van sociale vaardigheden. Houdt iedereen zich aan de afgesproken spelregels? En zo niet, hoe kan een kind andere kinderen aanspreken op ongewenst gedrag? Als een kind met een vriend wil schommelen, maar er is maar 1 schommel vrij, hoe lossen ze dat op? Vragen ze of ze over enkele minuten mogen, of wachten ze rustig tot de tweede schommel vrij is? Dit zijn enkele voorbeelden van de ontwikkeling van de sociale vaardigheden van kinderen. Voor deze paragraaf van het onderzoek is het de vraag of kinderen op een natuurlijke speelplek meer of beter presteren in de ontwikkeling van sociale vaardigheden dan op een traditionele speelplek.

Op sociaal vlak lijken kinderen die vaak in de natuur spelen zich beter te ontwikkelen dan kinderen die amper buiten spelen. Kinderen die vaak buiten spelen in de natuur zijn bereid anderen te helpen en hebben minder conflicten met andere kinderen dan kinderen die amper buiten spelen (Bogaard, J. van den & A.M. Reitzema, 2000). Buiten spelen in de natuur is volgens dit onderzoek dus goed voor de sociale ontwikkeling van kinderen. Echter, er is niet onderzocht of spelen in de natuur ook beter is voor de sociale ontwikkeling dan spelen in een niet-natuurlijke speelomgeving. Het genoemde onderzoek was alleen gericht op spelen in de natuur versus niet of nauwelijks spelen. Wat dat betreft kan dus nog niet worden gezegd dat op het gebied van sociale ontwikkeling natuurlijke speelplekken beter zijn dan traditionele speelplekken.

Wel heeft het rapport “Spelen in het groen” (Berg, A. van den, Koenis, M. & Berg, M. van den, 2007) resultaten opgeleverd door het analyseren van speelgedrag van kinderen in een natuurlijke omgeving. Een van de hypothesen die zij voorafgaand aan hun onderzoek stelden was: “De kinderen vertonen meer sociaal gedrag in de natuurlijke omgeving dan in de niet-natuurlijke omgeving.” Deze verwachting werd echter niet ondersteund door de resultaten van het gedane onderzoek.

3.3 Concentratievermogen

Helen Tovey heeft in haar boek “laat ze buiten spelen: pleidooi voor gezonde risico’s” haar onderzoek beschreven. Daaruit blijkt dat kinderen die buiten in de natuur spelen een beter concentratievermogen ontwikkelen. Het spelen op een natuurlijke speelplaats is in dit onderzoek niet afgezet tegen het spelen in een binnenspeelplaats of een niet-natuurlijke omgeving. Het onderzoek was gericht op het concentratievermogen van kinderen die in een natuurlijke omgeving speelden.

Daaruit is gebleken dat het concentratievermogen van kinderen verbeterde naarmate zij meer in een natuurlijke omgeving gingen spelen.

Ook Nancy M. Wells heeft in haar onderzoek "At home with nature" (2000) aangetoond dat er een positief verband bestaat tussen het concentratievermogen van kinderen en het contact met de natuur of een natuurlijke omgeving.

Dit is een duidelijk argument om kinderen in een natuurlijke omgeving te laten gedijen. Zeker in combinatie met scholen is dit een argument om schoolpleinen om te vormen naar een meer natuurlijke setting. Het is overigens interessant dat het onderzoek van Wells in 2007 door Agnes van den Berg tegen het licht is gehouden. Agnes van den Berg heeft namelijk het onderzoek van Wells getoetst aan een aantal minimeisen voor methodologische kwaliteit en relevantie. Zij beschrijft dit in het rapport "Kom je buiten spelen" (2007) Hieruit is gekomen dat het onderzoek van Wells voldeed aan de criteria. Dit is een extra onderbouwing van het onderzoek van Wells en dus van het gegeven dat een natuurlijke omgeving een positief verband heeft met het concentratievermogen van kinderen.

3.4 Cognitieve ontwikkeling

Spelen zorgt ervoor dat een kind vele verschillende activiteiten uitvoert. Hierdoor maakt een kind in de eerste plaats kennis met de omgeving. Het kind leert afstanden in te schatten, buitenlucht te ervaren, verschillende weersomstandigheden te ervaren en verschillende materialen te voelen en gebruiken. IJzer voelt anders dan kunststof of hout. In het onderzoek "Puur plezier" (Aalsvoort, G.M. van der, Kwakkel-Scheffer, J.J.C. & Vries, A.K. de, 2006) is gebleken dat spelen in een natuurlijke omgeving bijdraagt aan het vermogen om problemen op te lossen. Dat komt in het bijzonder door het gebruiken van verschillende materialen. Kinderen leren verbanden te leggen tussen materialen. Een traditionele speelplek biedt veel minder ruimte (in figuurlijke zin) om te experimenteren dan een natuurlijke speelplek. Op de laatstgenoemde wordt namelijk een beroep gedaan op het creatieve vermogen van kinderen. Ze bedenken zelf wat ze met de beschikbare voorzieningen kunnen doen en maken. Blijft een tak bijvoorbeeld staan als deze rechtop wordt gezet? Wel als deze diep in het zand wordt gestoken. Of rolt een dennenappel sneller van een berg zand dan een knikker? Doordat op een natuurlijke speelplek in grotere mate een beroep wordt gedaan om het experimentele en creatieve vermogen draagt een dergelijke speelplek sterk bij aan de ontwikkeling van het cognitieve vermogen van kinderen. De meerwaarde van een natuurlijke speelplek zit in dit geval dus in de hoeveelheid losse materialen die beschikbaar zijn. Losse materialen zijn niet standaard en kauwen dus niet voor wat er mee moet gebeuren.

3.5 Motorische ontwikkeling

Speelplekken dragen ook bij aan de motorische ontwikkeling van kinderen, doordat ze verschillende motorische handelingen moeten verrichten om ergens op, onder of in te komen. Klimmen, bukken, rennen, springen, het hoort allemaal thuis op een speelplek. Het is echter niet bekend of een natuurlijke speelplek significante verschillen toont ten opzichte van een traditionele speelplek als het gaat om de motorische ontwikkeling (Berg, A. van den, 2007). Wat motorische ontwikkeling betreft is dus (nog) niet bekend of een natuurlijke speelplek een meerwaarde biedt ten opzichte van een traditionele speelplek.

3.6 Gezondheidsbeleid Velsen

Iedere 4 jaar stelt de gemeente een lokaal gezondheidsbeleid vast. Dit is ook wettelijk verplicht. Het meest actuele beleid betreft de periode 2012-2015. Het algemene doel van dit beleid is het bevorderen en beschermen van de gezondheid van de burgers van Velsen. Een van de argumenten die Velsen heeft om de gezondheid van haar burgers te bevorderen en beschermen is dat gezonde mensen minder gebruik maken van de zorg en dus minder geld kosten. Een deel van de gezondheidsproblemen van mensen is te herleiden tot ongezonde leefgewoonten, zoals ongezonde voeding, roken, veelvuldig alcoholgebruik en te weinig beweging. Laatstgenoemde is dan ook een van de speerpunten van het lokale gezondheidsbeleid. Een doel dat hierbij hoort is het realiseren van collectieve preventie van gezondheidsklachten. De overheid is niet volledig verantwoordelijk voor de gezondheid van de burgers, maar kan wel stimuleren en aansporen om een gezonde(re) leefstijl te hanteren. Voor gezondheidsklachten aangaande overgewicht en obesitas begint dit bij het aanbieden van voldoende plekken om te bewegen (sporten en spelen). Hiermee worden mensen aangespoord om gebruik te maken van deze openbare voorzieningen. In het kader van bewegen (hoofdstuk 3.1) zijn er wel aanwijzingen te vinden dat kinderen door de aanwezigheid van natuurlijke plekken gestimuleerd worden om te bewegen. Het is niet 100% vastgesteld dat kinderen meer gestimuleerd worden door een natuurlijke speelplek dan door een traditionele speelplek, maar gezien de resultaten uit hoofdstuk 3.1 is dit wel aannemelijk.

4. De aanleg

4.1 Natuurlijke speelplek

Voor een natuurlijke speelplek geldt, net als voor een reguliere speelplek, dat het tijd kost voordat het project gerealiseerd is. Voor een natuurlijke speelplek is namelijk ook een goede voorbereiding, ontwerp, plan van aanpak voor uitvoering en een plan voor onderhoud nodig. In de voorbereiding moet worden nagedacht over de wensen van kinderen, de veiligheid, de verantwoordelijkheid en de financiering. Het ontwerp moet uiteraard binnen het budget passen, maar het moet ook voldoende aansluiten op de wens van de eindgebruiker. Als dit niet het geval is, zal de eindgebruiker er minder gebruik van maken, omdat het niet voldoet aan hetgeen waar vraag naar is.

In de inleiding van het rapport is al genoemd dat een natuurlijke speelplek in Nederland niet nieuw is, maar dat Velsen er nog tamelijk onbekend mee is. Er is dus al veel kennis, ervaring en informatie beschikbaar in Nederland over het voorbereiden en uitvoeren van de aanleg van een natuurlijke speelplek.

In de voorbereidingsfase wordt nagedacht over welke speelelementen spannend en uitdagend zijn voor kinderen, welke materialen er gebruikt kunnen worden, welke kleuren in de speelplek passen, welke ondergronden gebruikt kunnen worden. Het is ook belangrijk om in deze fase een doelgroep te bepalen. Het moet duidelijk zijn of de speelplek bedoeld is voor bijvoorbeeld hele jonge kinderen van 0-6 jaar, of juist voor wat oudere kinderen van 7-12, of een combinatie van die leeftijdsgroepen.

Andere vragen waar over nagedacht moet worden voordat overgegaan kan worden op een ontwerp zijn:

- Hoeveel kinderen gaan dagelijks gebruik maken van de speelplek (schatting)
- Waar bevindt zich de ingang van de speelplek?
- Hoe wordt de speelplek afgeschermd van de straat?
- Is de speelplek ook 's avonds toegankelijk?
- Wat is het beschikbare budget (speelplan)
- Wie verzorgt het onderhoud, hoe wordt de speelplek onderhouden en hoe vaak wordt onderhoud gepleegd?
- Mogen er speeltoestellen op het speelterrein, of wordt uitsluitend gebruik gemaakt van natuurlijke materialen?
- Mogen kinderen in de beplanting spelen?
- Is water wenselijk?
- Is er in de winter ook genoeg te doen?
- Zijn hoogteverschillen op het terrein wenselijk?
- Mogen er eetbare planten en struiken op het terrein?

Het is aan de bovenstaande vragen te merken dat dit vragen zijn voor een natuurlijke speelplek, maar voor een traditionele speelplek moet ook over dit soort vragen worden nagedacht, hetzij in een iets andere vorm. Aan de hand van het beantwoorden van bovenstaande vragen heeft de ontwerper al een richting voor het ontwerp. Na deze fase van nadenken is het tijd om het ontwerp te maken. Van alle ideeën moet een concreet plan worden gemaakt. Dit kan gedaan worden door een professioneel ontwerpbureau. Een andere manier is om samen met de buurtbewoners (en dus ook de kinderen) een ontwerp te maken. Met deze manier worden namelijk de eindgebruikers direct betrokken bij het proces en ze hebben meer invloed op het eindresultaat. Igno Pröpper stelt in zijn boek "De aanpak van interactief beleid" dat door het direct betrekken van gebruikers, zij zich ook meer verbonden zullen voelen met het eindresultaat. Hiermee wordt ook draagvlak gecreëerd bij de omwonenden. Uiteindelijk zorgt een grote betrokkenheid vanuit de buurt in de toekomst voor een stuk controle op de speelplek en dat kan belangrijk zijn voor het tegengaan van vandalisme. Een project waaraan mensen zelf hebben meegeholpen voelt namelijk als 'eigen' en daar zijn mensen volgens Igno Pröpper meer beschermend over.

Naast de wettelijke eisen (hoofdstuk 5) wordt de kwaliteit van een speelplek bepaald door de volgende factoren (speelplan Velsen 2015):

- Bereikbaarheid (dicht bij woningen, gelegen langs routes)
- Inrichting
- Draagvlak bij omwonenden (en vooral de eindgebruiker)
- Samenhang van het speelterrein
- Veiligheid (hoofdstuk 5)

In de bestaande wijken liggen de locaties van de speelplekken al vast. Als een natuurlijke speelplek wordt toegepast op een bestaande speellocatie, zal aan de bereikbaarheid niks veranderen. Bij een nieuwbouwproject zal de locatie van speelplekken in de nieuwe wijk wel bepaald moeten worden. Het is belangrijk om speelplekken goed bereikbaar en in de buurt van woningen te plaatsen. Anders zal er minder gebruik van worden gemaakt. De andere hierboven genoemde factoren zijn bij een renovatie van een speelplek wel beïnvloedbaar. Overigens is de factor bereikbaarheid relatief. Het Velsense speelbeleid maakt onderscheid in de categorieën 0-6 jaar, 7-12 jaar en 13-18 jaar. Iemand van 13 jaar oud zal minder afhankelijk zijn van een speelplek voor de deur dan een kind van 6.

Bij het ontwerpen van een speelplek, of dat nu een natuurlijke of reguliere speelplek wordt, is het belangrijk om te beseffen dat het kind centraal staat. Ontwerpbureaus kunnen veel ontwerpen bedenken voor een speelplek waar zij ongetwijfeld trots op zijn en wat ze er mooi vinden uitzien, maar als het kind er niks aan vindt en er geen gebruik van maakt, dan is het ontwerp mislukt. Het kind is immers de eindgebruiker van de speelplek en dus moet het ontwerp zoveel mogelijk aansluiten op de wensen van het kind. H. Nebelong beveelt daarom in haar onderzoek (Nature's playground, 2004) ook aan om tijdens het bedenken van ideeën van het ontwerp goed te luisteren

naar wat de kinderen uit de buurt willen. Kinderen op een speelplek hebben allemaal hun eigen wensen en ideeën. Het aanleggen van een voetbalveld zullen de meeste jongens waarschijnlijk toejuichen, maar hiermee wordt tekort gedaan aan de wensen van de meisjes en jongens die voetbal totaal niet leuk vinden. Een speelplek moet daarom zo representatief mogelijk zijn voor de wensen van alle kinderen die er gebruik van maken. Veelzijdigheid is volgens H. Nebelong het sleutelwoord.

Nina van Enckevort heeft in 2012 onderzoek gedaan naar het schoolplein als rijke speel- en leeromgeving. Een grijs speelplein of schoolplein is saai. Zeker als dit wordt vergeleken met een rijk en divers ingerichte speelplek. Door een rijke inrichting worden kinderen uitgedaagd om te ontdekken en te leren. 'Kinderen leren door hun zintuigen te gebruiken en door te bewegen en daar vervolgens emotioneel op te reageren' (Tovey, 2011). Kinderen zijn zich dus spelenderwijs aan het ontwikkelen. Maar wanneer mag een speelplaats als 'rijk ingericht' worden beschouwd? Enckevort stelt in haar onderzoek dat de buitenruimte kwalitatief verschilt ten opzichte van de binnenruimte (gymzalen). Er valt buiten meer te ontdekken, er is meer bewegingsruimte en kinderen zijn minder afhankelijk van de leerkrachten. In gymzalen is het namelijk vaak de leerkracht die de activiteit bepaalt. Buiten zijn kinderen meer op hun zelfstandigheid aangewezen. Dat stimuleert hun probleemoplossend vermogen, de creativiteit om zelf spelletjes te verzinnen en het contact maken met kinderen. Echter, wanneer een schoolplein slechts een betegeld plein is met enkele toestellen, dan verschilt dit plein nauwelijks ten opzichte van een gymzaal. Dan komen de hierboven genoemde kwaliteiten van een buitenspeelplaats dus ook niet naar voren.

De meerwaarde van een buitenspeelplaats moet dus liggen in de inrichting. Een rijke inrichting van de speelplaats stimuleert de ontwikkeling van kinderen (Enckevort, 2012). Dit kan bereikt worden door het terrein divers in te richten en verschillende zones te creëren. Op die manier is de kans ook groot dat het plein voor iedereen leuk is en niet bijvoorbeeld alleen voor kinderen die voetballen leuk vinden.

In de literatuur en bronnen over natuurlijke speelplekken zijn veel voorbeelden te vinden van inrichting, maar wat opvalt, is dat in vrijwel alle bronnen het gebruik van losse materialen naar voren komt. Stenen, takken, planken en zand zijn enkele voorbeelden van deze losse materialen. Met deze materialen ontwikkelen kinderen hun creatieve vermogen (Berg, A. van den, 2007).

Daarnaast is het gebruik van water een veelgebruikt element op natuurlijke speelplekken. Los van het feit dat kinderen graag met water spelen, trekt water ook een verscheidenheid aan insecten aan. Ook dat stimuleert het ontdekkingsvermogen van kinderen. Een kritiekpunt op het toepassen van water op speelplekken is echter dat water gauw vies wordt. Een bron van bacteriën is niet wenselijk op een speelplek.

Een traditionele speelplek bevat speeltoestellen, afkomstig van fabrikanten. Zoals in het speelplan van Velsen is opgenomen gaat de renovatie van speelplekken in verschillende fases. De omwonenden van het betreffende speelterrein dat aan renovatie toe is krijgen een uitnodigingsbrief voor een bijeenkomst. Op deze bijeenkomst wordt toegelicht waarom het speelterrein aan vervanging toe is. De genodigden kunnen vervolgens hun wensen en ideeën kenbaar maken. Daarna gaat een ontwerper van een bureau aan de slag om een ontwerp te maken voor het speelterrein.

Hierbij houdt hij rekening met de wensen van de omwonenden, maar ook met het door de gemeente beschikbaar gestelde budget. Wanneer de ontwerper het ontwerp klaar heeft, wordt dit ontwerp aan de aanwezigen van de bewonersbijeenkomst gestuurd. Zij kunnen dat nog kritiek leveren op het eerste ontwerp. Vervolgens maakt de ontwerper een nieuw ontwerp indien dat gewenst is. Doordat een speeltoestellenbureau het ontwerp maakt, is de speelplekinrichting in Velsen veelal een traditionele inrichting (een plein of grasveld met speeltoestellen van de fabrikant).

Een meerwaarde die de natuurlijke speelplekinrichting met zich meebrengt is dat omwonenden van een speelplek veel meer zelf initiatief kunnen tonen. Bij het inschakelen van een ontwerp bureau en inrichter van speelplekken zijn mensen vooral gebonden aan datgene wat een bureau aan toestellen in het assortiment heeft. Bij een natuurlijke speelplekinrichting is de keuze anders. Het gaat daarbij namelijk niet om het selecteren van de gewenste toestellen, maar om het inrichten van een bepaald speellandschap. Er zijn tal van voorbeelden te vinden wat betreft de inrichting van een natuurlijke speelplek. Omwonenden hebben ruimte om zelf ontwerpen te maken en te helpen materialen te verzamelen bij bijvoorbeeld een bouwmarkt of een tuincentrum. Volgens C. Overduin zijn bedrijven vaak bereid om spullen die zij zelf niet meer gebruiken gratis weg te geven aan dit soort initiatieven. Ook is het volgens haar mogelijk om veel zelf te doen in de aanleg. Graven, sjouwen, planten en verplaatsen zijn taken die omwonenden goed zelf kunnen doen.

Er is hierbij echter wel een grote kanttekening. De gemeente moet wel bereid zijn om samen met omwonenden een dergelijk burgerparticipatietraject te starten. Aan de andere kant moeten de bewoners bereid zijn om actief mee te helpen. Als aan deze voorwaarden voldaan wordt, kan het aanleggen van een natuurlijke speelplek zeker een meerwaarde bieden. In het boek “de aanpak van interactief beleid” van Igno Pröpper staat dat uit ervaring is gebleken dat een burgerparticipatietraject waarin de burgers veel ruimte krijgen om mee te beslissen meerwaarde biedt voor de gemeente. Door samen te werken met omwonenden wordt het draagvlak voor het plan vergroot. Mensen helpen immers zelf mee aan het proces en voelen zich daardoor meer betrokken bij hetgeen er komt te staan. Dit zorgt ook voor een versterking van de democratie doordat burgers actief bijdragen aan de publieke ruimte. Dat zorgt uiteindelijk voor een verbetering van het imago van de gemeente. Doordat mensen de kans wordt gegeven om daadwerkelijk bij te dragen aan een eindresultaat zal het beeld van de gemeente op het vlak van democratie en openheid verbeteren.

4.2 Kosten

Ook een natuurlijke speelplek aanleggen kost natuurlijk geld. Het is echter onmogelijk om te zeggen wat een natuurlijke plek kost, omdat dit afhankelijk is van factoren als de oppervlakte van het speelterrein, de te gebruiken materialen en manuren. Kosten hoeven echter geen belemmering te zijn om een natuurlijke speelplek aan te willen leggen. Wanneer een goed en slim ontwerp op tafel komt te liggen en de bewoners actief participeren in het hele stappenplan voor de aanleg valt op veel kosten te besparen. Mensen uit de buurt kunnen namelijk veel zelf doen in de voorbereiding en in de

aanleg van een natuurlijke speelplek. Denk hierbij aan voorbeelden als het helpen met schoffelfwerk, aanplanten van lage beplanting, het aandragen van ontwerpideeën, zoeken naar gratis of goedkoop materiaal en het aanleggen van een zandheuveld.

Bij het plaatsen van grote speeltoestellen op een reguliere speelplek is veel technische kennis nodig over het plaatsen en monteren. Een natuurlijke speelplek maakt echter weinig gebruik van fabriekstoestellen. Op een natuurlijke speelplek wordt gebruik gemaakt van het landschap en natuurlijke materialen. Ook hiervoor is kennis nodig van een hovenier, maar C. Overduin zegt in haar artikel 'Groen in de stad' (2014) dat bij de aanleg van een natuurlijke speelplek buurtbewoners veel werk zelf kunnen doen. Zij stelt in haar artikel ook dat de plantsoenendienst of het tuincentrum vaak materialen gratis beschikbaar stellen. Hierbij is te denken aan planten, bomen, boomstammen, hout en snoeimaterialen. Het is niet zo dat een kind alleen plezier kan hebben als er een groot combinatiespeeltoestel beschikbaar is om te spelen. Een heuvel, zandkuil of bosjes om achter te verstoppert zijn voor kinderen vaak al voldoende om plezier te maken. Op stenen of boomstammen kunnen kinderen klimmen en klauteren. Kinderen verzinnen zelf de spelletjes die ze spelen. Die gedachte geeft H. Nebelong in haar artikel Nature's playground ook mee aan de lezer. Volwassenen kunnen niet bepalen wat de kinderen leuk vinden om te doen. Kinderen bepalen dat zelf. Een speelplek moet daarom ook niet te voorgekauwd zijn volgens H. Nebelong en C. Overduin. Een speelplek moet juist de fantasie van kinderen prikkelen.

Ook Johan Oost van het in speelruimte gespecialiseerde bureau OBB ziet de stijgende populariteit van natuurlijke speelplekinrichting. Dat vindt hij ook een goede ontwikkeling, maar hij plaatst hier wel zijn kanttekeningen bij. Een natuurlijke speelplek is volgens hem niet per definitie goedkoper dan een traditionele speelplekinrichting. De hierboven genoemde voorbeelden zijn goedkope oplossingen voor de inrichting van een natuurspeelplek, maar daarmee is de speelplek niet af. Als een schoolplein van betegelde speelplek moet worden omgevormd tot natuurlijke speelplek, is er veel grondwerk nodig. Hiervoor is een gespecialiseerd bedrijf nodig en dat zijn dure klussen. Een natuurlijke speelplek is volgens Oost dus niet per definitie goedkoper dan een traditionele speelplekinrichting. Wel levert een natuurlijke speelplek veel meer speelplezier op. Het netto speelrendement per euro is veel hoger. Speelplezier is lastig in cijfers uit te drukken, maar bij een natuurlijke speelplek spelen volgens Oost meer kinderen en voor een langere tijd dan op een traditionele speelplek.

De kosten voor een natuurlijke speelplek hangen natuurlijk af van de gewenste voorzieningen, maar het onderzoek "Vrij spel voor het speelbos" uit 2007 laat zien dat de kosten voor de aanleg van een natuurlijke speelplek variëren van €25.000 tot €150.000 (Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum, 2007). Dit is niet goedkoper of duurder dan de aanleg van een traditionele speelplek in Velsen. De begrotingen voor renovatie van speelplekken in Velsen voor 2015 tonen bedragen die ook binnen het kader van €25.000 en €150.000 liggen. Echter, de genoemde bedragen uit het onderzoek "Vrij spel voor het speelbos" zijn gebaseerd op de aanleg door een gespecialiseerd en professioneel bedrijf. Zoals in paragraaf 4.1 naar voren is gekomen, kunnen buurtbewoners voor de aanleg van een natuurlijke speelplek heel veel werk zelf doen.

5. Veiligheid

5.1 basis veiligheid

Bij speelplekken staat voorop dat kinderen er spelen en plezier hebben. Daarnaast is spelen ook gezond en goed voor de sociale en motorische ontwikkeling (hoofdstuk 2). Een voorwaarde voor speelplekken is dat kinderen er wel veilig moeten kunnen spelen. Alle risico's vermijden is hierbij onmogelijk. Het is aan de andere kant ook goed dat kinderen risico's leren inschatten en ermee leren omgaan. Echter, het is wel mogelijk om de kans op ongelukken (letsel) zo klein mogelijk te houden. Risico's leren inschatten is goed, maar het risico op een bezoek aan de spoedeisende hulp is ongewenst. Vandaar dat er wetten en regels zijn opgesteld aangaande de veiligheid van speeltoestellen. Speelgelegenheden zijn namelijk niet ontwikkeld om te leren omgaan met pijn en letsel. Ze zijn ontwikkeld om kinderen plezier te gunnen en elk ontwerpbureau van speelplekken zal ook vinden dat kinderen veilig moeten kunnen spelen.

Het aantal kinderen dat op de Spoedeisende hulp is behandeld nadat ze een ongeluk hebben gehad op een speelplek is in 2013 vergeleken met 2000 gehalveerd. In 2000 waren er 12.000 behandelingen op de Spoedeisende hulp naar aanleiding van een ongeluk op een speelplek. In 2013 waren dit er 6800 (bron: Letsel Informatie Systeem 2000 en 2013, Consument en Veiligheid).

Bij speelplekken is de veiligheid dus een belangrijke factor. Een factor die bij het (her)inrichten van een speelplek moet worden gewaarborgd, ongeacht het een traditionele of natuurlijke speelplek wordt. Bij beide speelplekken is de veiligheid immers belangrijk.

Speelplekken in Velsen bevinden zich veelal in de woonwijken. In deze woonwijken rijden ook fietsers, scooters en auto's op de wegen. Het is daarom wenselijk om speelplekken van deze wegen af te schermen door middel van een hek of heg, zodat kinderen niet blindelings de weg op kunnen rennen. Dit geldt natuurlijk zowel voor traditionele als voor natuurlijke speelplekken.

Daarnaast is bij het (her)inrichten van speelplekken sprake van Europese veiligheidseisen waaraan speeltoestellen moeten voldoen. Deze veiligheidseisen bevatten onder andere de valhoogte, materiaalkeuze en ondergrond rondom toestellen.

Nebelong stelt in haar onderzoek een heel andere vorm van veiligheid aan de kaak. Zij stelt namelijk dat een gestandaardiseerd toestel 'gevaarlijk' is voor de motorische ontwikkeling van een kind. Als voorbeeld noemt zij een netbrug waarbij de afstand tussen elke stapsteen gelijk is aan de volgende. Hierdoor hoeft een kind niet meer na te denken over de afstand en zijn beweging. Een kind moet volgens haar juist leren wat hoogte- en afstandverschillen zijn bij het nemen van stappen. Spelen is bedoeld om motorische bewegingen te ontwikkelen en dus moeten speelplekken dit niet voorkauwen.

In dit hoofdstuk gaat veiligheid echter om spelen in combinatie met de Europese veiligheidseisen. Natuurlijk zijn niet alle ongelukken te voorkomen, maar met veiligheidseisen aan de toestellen zijn wel zoveel mogelijk risico's uit te sluiten. Daarom moeten fabrikanten en beheerders van speeltoestellen zich sinds 1997 houden aan het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS). Hierin staan de veiligheidseisen waarop toestellen worden gekeurd aangaande de veiligheid. Allereerst moet de bodem rondom een toestel voldoende dempend zijn. Ook moet er tussen verschillende toestellen voldoende ruimte zijn om vrij tussendoor te lopen. Elk toestel moet ook dusdanig zijn verankerd dat het stabiel en onbeweeglijk is. Bewegende toestellen moeten worden afgeschermd, zodat kinderen er niet per ongeluk tegenaan kunnen lopen. Ook mogen de hoeken, randen en punten op een toestel geen scherpe delen bevatten. Een houten toestel moet dus logischerwijs splintervrij zijn. En tot slot moeten alle speeltoestellen die na 1997 zijn geplaatst zijn voorzien van een certificaat van goedkeuring volgens het WAS.

In hoofdstuk 4 is gebleken dat een natuurlijke speelplekinrichting andere speelelementen bevat dan een traditionele speelplek. Bij een natuurlijke speelplek worden namelijk geen of in mindere mate gebruik gemaakt van speeltoestellen die afkomstig zijn van een fabrikant van speeltoestellen. Een natuurlijke speelplek maakt meer gebruik van het landschap en van de natuur. De kinderen spelen dus in en met de natuur. Als het stroomschema uit bijlage I gevolgd wordt, zal blijken dat veel elementen die in een natuurlijke speelplek kunnen worden toegepast, niet onder het WAS vallen en dus ook niet kunnen worden gekeurd op de veiligheid volgens de WAS-regels. Zeker omdat het thema 'natuurlijk spelen' in Velsen nog tamelijk onbekend terrein is, is het voor te stellen dat de gemeente huiverig is voor het toepassen van natuurlijke speelplekken vanwege het aspect veiligheid. Is dat terecht?

Er zit een wezenlijk verschil tussen een speeltoestel en een speelaanleiding. Een speeltoestel is onderhevig aan de regels van het WAS (certificering, het bijhouden van een logboek en inspecties). Speelaanleidingen hebben hier niet mee te maken, maar zijn daarom niet vrij van regels (hoofdstuk 5.2). Risiceloos spelen is onmogelijk. Kinderen moeten leren omgaan met risico's. Dit kan natuurlijk leiden tot blauwe plekken, (schaaf)wonden en mogelijk zelfs gebroken ledenmaten, maar zelfs bij speeltoestellen die door de strenge keuring komen, zijn deze risico's niet 100% uit te sluiten. Dat geldt ook voor natuurlijke speelplekken. In het onderzoek "speelnatuur en veiligheid" (Visser, B.M., Baaij, G.B.J. de & Bouwens, S. 2008) worden deze risico's als aanvaardbaar bestempeld. Het zijn lichte en niet-blijvende letsels. In het artikel "Geen leven zonder risico's" (Lier, M. van & Leufgen, W. 2010) wordt ook gezegd dat kinderen leren van deze risico's en dat het leven niet risiceloos kan verlopen. Doordat kinderen de risico's ondervinden, kunnen ze daar in het vervolg juist op inspelen en de risico's herkennen.

Letsel is dus niet volledig te voorkomen, maar onaanvaardbare risico's mogen niet voorkomen. Er worden in het onderzoek van "speelnatuur en veiligheid" (Visser et al., 2008) drie vormen van onaanvaardbaar risico onderscheiden. De eerste is het risico dat voor kinderen niet of nauwelijks herkenbaar is. De tweede is wanneer het mogelijke letsel niet in verhouding staat tot de speel- en leerwaarde van het risico. De derde is wanneer er niet voldoende is gedaan om het risico te

voorkomen. Het is dus belangrijk om bij de aanleg een veiligheidscheck te doen en de mogelijke risicogebieden te noteren. In de volgende paragraaf wordt hier uitgebreider op ingegaan.

5.2 Wetgeving

Landelijk is dus afgesproken dat speelplaatsen moeten voldoen aan het *Warenwetbesluit veiligheid attractie- en speeltoestellen*. De leverancier is verantwoordelijk voor het leveren van goedgekeurde toestellen. De beheerder is verantwoordelijk voor het onderhoud en de staat van toestellen.

Het WAS maakt onderscheid tussen attractietoestellen en speeltoestellen. De attractietoestellen worden in dit artikel buiten beschouwing gelaten. De speeltoestellen zijn van toepassing op speelplekken voor Velsen. Volgens het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen, artikel 1C, is een speeltoestel “een inrichting bestemd voor vermaak of ontspanning waarbij uitsluitend van zwaartekracht of van fysieke kracht van de mens gebruik wordt gemaakt.” Er komen bij speeltoestellen dus geen motorisch of elektrisch gestuurde hulpmiddelen aan te pas. Dit in tegenstelling tot attracties.

In hoofdstuk 2 artikel 4 van het WAS is opgenomen dat speeltoestellen dusdanig ontworpen moeten zijn dat zij bij te verwachten gebruik geen gevaar opleveren voor de veiligheid van de gebruiker. Dit is een belangrijk aspect wat ook geldt voor natuurlijke speelplekken. Bij te verwachten gebruik mag dus geen gevaar bestaan voor de veiligheid van de kinderen. Dit is echter alleen van toepassing op speeltoestellen. Bij natuurlijke speelplekken zullen echter ook elementen gebruikt kunnen worden die niet officieel als speeltoestel hoeven worden aangemerkt. Wel is de beheerder van een natuurlijke speelplek verplicht om gevaar voor de veiligheid voldoende uit te sluiten.

Ook is het verplicht om speeltoestellen te voorzien van de naam en het adres van de fabrikant of importeur, het bouwjaar, de serie- of typeaanduiding en het serienummer.

Daarnaast moet een speeltoestel niet alleen zijn afgestemd op normaal gebruik, maar ook op gebruik dat te verwachten valt. Wel moet hierbij abnormaal gebruik zoveel mogelijk worden voorkomen. Er moet dus zo min mogelijk aanleiding zijn om een toestel onbehoorlijk te gebruiken of te misbruiken. Hoe is bepaald wat onder de term ‘speeltoestel’ valt, en dus gebonden is aan het WAS? Het WAS staat onder toezicht van de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA). De VWA heeft een document in beheer waaruit duidelijk wordt wat onder een speeltoestel valt en wat niet. In bijlage I is een stroomschema te vinden, opgesteld in het WAS, waarmee getoetst kan worden of een object onder het WAS speeltoestellen valt of niet (Visser et al. 2008).

Wanneer bijvoorbeeld een zandheuvel, modderpoel of stapstenen worden getoetst aan het stroomschema uit bijlage I, dan is te zien dat deze elementen niet onder het WAS vallen.

Aan de ene kant is er bij natuurlijke speelplekken dus veel ruimte voor speelelementen, die niet gebonden zijn aan de veiligheidseisen zoals deze zijn opgesteld voor speeltoestellen. Aan de andere kant is te stellen dat doordat de speelelementen op een natuurlijke speelplek niet getoetst worden

aan veiligheidseisen volgens de Warenwet op attractie- en speeltoestellen, het risico bestaat op onveilige situaties.

Wel heeft de eigenaar van het speelterrein een zogenaamde zorgplicht. De zorgplicht zorgt er voor dat de beheerder door middel van controles en een veiligheidscheck de veiligheid van de speelplek moet waarborgen. Het is dus niet zo dat een natuurlijke speelplek veel gevaarlijker is dan een traditionele speelplek. Het is wel belangrijk om te beseffen dat spelen gepaard gaat met risico's. Het is niet 100% te voorkomen dat kinderen letsel oplopen tijdens het spelen. In tabel 1 wordt een overzicht weergegeven welke wettelijke plichten een beheerder heeft aangaande speelplekken. Het is te zien dat speeltoestellen onder de WAS vallen en speelaanleidingen niet. De zorgplicht zorgt er echter voor dat de beheerder door middel van controles en een veiligheidscheck de veiligheid van de speelplek moet waarborgen. Indien hij dit niet of niet in voldoende mate doet, kan hij aansprakelijk worden gesteld voor opgelopen letsel (art 6:162 e.v. BW).

Tabel 1: Tabel veiligheid en speelplekken³

	ZORGPLICHT	WAS
	Privaatrecht Speelaanleiding	Publiekrecht Speeltoestel
Eenmalig/ vijfjaarlijks	veiligheidscheck	risico-analyse + keuring
Jaarlijks	Grote terreincontrole	Inspectie
Periodiek	Periodieke controle(s)	Periodieke controle(s)

³ Visser, B.M., Baaij, G.B.J. de & Bouwens, S. (2008). *Speelnatuur en veiligheid. Richtlijnen en aanbevelingen voor terreinbeheerders*. De Baaij Advies.

Discussie

In de discussie vindt een terugkoppeling plaats naar de resultaten. Er wordt beschreven wat er is bevestigd en vastgesteld. Dit is geen herhaling van de bevindingen, maar een kritische analyse van de resultaten. Deze resultaten worden in een breder kader geplaatst.

Op diverse terreinen is vastgesteld dat een natuurlijke speelplek daadwerkelijk een meerwaarde kan hebben ten opzichte van een traditionele speelplek. Op het gebied van de ontwikkeling van kinderen zijn verschillen vastgesteld tussen kinderen die op een natuurlijke speelplek spelen en kinderen die op een traditionele, niet-natuurlijke speelplek spelen. Kinderen worden door de aanwezigheid van een natuurlijke speelplek gestimuleerd om te gaan bewegen en te spelen. Wat dat betreft zou een natuurlijke speelplek meerwaarde bieden. Echter, wanneer in de omgeving van het kind al veel natuur aanwezig is, zou een natuurlijke speelplek veel minder toegevoegde waarde hebben dan op een plek waar geen of nauwelijks natuur aanwezig is. Een kind dat in Velsen dicht bij de duinen woont, zal een natuurlijke speelplek minder aantrekkelijk vinden dan een kind wat midden in IJmuiden tussen de autowegen en huizen woont. In de gebruikte literatuur is dit aspect niet meegenomen. Er is in de literatuur puur gekeken naar de voordelen die een natuurlijke speelplek oplevert ten opzichte van een binnenspeelplaats en/of een traditionele speelplek.

Wat betreft de aanleg zijn er ook voordelen geconstateerd van een natuurlijke speelplek. Er is meer mogelijk voor de gemeente om samen te werken met bewoners en hier kunnen ook kosten mee bespaard worden. In de literatuur is echter niet beschreven dat de gemeente daartoe wel bereid moet zijn. Uiteraard zijn het voordelen, maar er zijn wel voorwaarden aan verbonden, waaronder de bereidheid van de gemeente. Aan de andere kant moeten burgers het ook belangrijk genoeg achten om eraan mee te helpen. Een speelplek aanleggen is niet van de ene op de andere dag gedaan, dus zal er door bewoners wel tijd in moeten worden gestoken. In de literatuur en de in dit rapport beschreven resultaten werd wat te eenvoudig vanuit gegaan dat de gemeente moest gaan samenwerken met burgers, omdat hier alleen voordelen aan zouden zitten. De zojuist genoemde kanttekeningen waren in de literatuur echter niet in ogenschouw genomen.

Tot slot gelden de geconstateerde voor- en nadelen niet alleen voor Velsen. Er is met de resultaten niet specifiek op Velsen gericht, maar meer op de algemene voor- en nadelen van natuurlijk spelen. Het is natuurlijk lastig om specifiek voor Velsen een voor- of nadeel van natuurlijk spelen te benoemen. De gevonden meerwaarde in bijvoorbeeld een betere cognitieve ontwikkeling geldt namelijk ook voor kinderen in een andere gemeente dan Velsen.

Conclusies

Het is in dit verslag onderzocht of natuurlijk spelen een werkelijke meerwaarde kan hebben aangaande spelen in Velsen. Alle beschreven literatuur bevestigt de meerwaarde van buiten spelen ten opzichte van binnen spelen. Kinderen ontwikkelen buiten zintuigelijke, motorische, sociale en cognitieve vaardigheden doordat ze buiten vrijuit kunnen bewegen en ontdekken. Buiten wordt een bepaald creatief vermogen van het kind gevraagd. Kinderen moeten namelijk zelf en met anderen spelletjes verzinnen om zichzelf te vermaken. Door deze gegevens op een rij te zetten is echter nog niet de vraag beantwoord of een natuurlijke speelplek een daadwerkelijke meerwaarde levert op het gebied van spelen ten opzichte van een traditionele speelplek.

Er kan geconcludeerd worden dat een natuurlijke speelplek op sommige aspecten een daadwerkelijke meerwaarde kan leveren voor speelplekken in Velsen, maar dat hier ook kanttekeningen bij geplaatst moeten worden. Buiten spelen op zich biedt al een meerwaarde ten opzichte van binnen spelen. Kinderen kunnen buiten vrijer bewegen en geluid maken dan binnen en ook zijn de spelletjes die kinderen buiten doen meer gevarieerd en creatiever dan de spelletjes die binnen gespeeld worden. Het is echter de vraag of er ook verschil te merken is tussen een traditionele speelplek en een natuurlijke speelplek.

Natuurlijke speelplekken stimuleren kinderen om te bewegen. In het kader van het lokaal gezondheidsbeleid Velsen is dit een goed argument om een natuurlijke speelplek toe te passen. Overgewicht is namelijk een van de speerpunten in dit gezondheidsbeleid. Bewegen kan voorkomen dat mensen (in dit geval kinderen) overgewicht krijgen. Het wil niet zeggen dat er helemaal geen overgewicht meer in de gemeente is als kinderen spelen, maar spelen draagt wel bij aan het voorkomen dat ze overgewicht krijgen en het verminderen van overgewicht.

Echter, het is niet 100% vastgesteld dat kinderen meer gestimuleerd worden door een natuurlijke speelplek dan door een traditionele speelplek, maar gezien de resultaten uit hoofdstuk 3.1 is dit wel aannemelijk.

Op het gebied van sociale ontwikkeling is gebleken dat een kind op een natuurlijke speelplek minder ruzie maakt met anderen, meer samenwerkt en beter bereid is om anderen te helpen dan kinderen die amper buiten spelen. Het is echter niet wetenschappelijk vastgesteld dat kinderen zich sociaal gezien beter ontwikkelen op een natuurlijke speelplek dan op een niet-natuurlijke buitenspeelplek. Uit onderzoeken zijn geen significante verschillen gemerkt tussen de twee typen speelplekken. Ook op het gebied van motorische ontwikkeling is geen duidelijk verschil aangetoond tussen het spelen op een natuurlijke speelplek en op een niet-natuurlijke speelplek.

Wel is de ontwikkeling van het cognitieve vermogen aanzienlijk beter op een natuurlijke speelplek. Doordat op een natuurlijke speelplek in grotere mate een beroep wordt gedaan om het experimentele en creatieve vermogen draagt een dergelijke speelplek sterk bij aan de ontwikkeling van het probleemoplossend vermogen en het cognitieve vermogen van kinderen. De meerwaarde zit

in de beschikbaarheid van losse materialen. Deze kauwen namelijk niet voor wat kinderen er mee zouden moeten doen.

Op het gebied van veiligheid zijn speeltoestellen onderhevig aan het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS). Een natuurlijke speelplek maakt echter gebruik van het landschap en van natuurlijke elementen (speelaanleidingen), waardoor het WAS niet of in mindere mate van toepassing zal zijn op natuurlijke speelplekken. Wel zijn er veiligheidsvoorschriften van toepassing op natuurlijke speelplekken, namelijk de zorgplicht. De zorgplicht zorgt er voor dat de beheerder door middel van controles en een veiligheidscheck de veiligheid van de speelplek moet waarborgen. Het is dus niet zo dat een natuurlijke speelplek veel gevaarlijker is dan een traditionele speelplek. Het is wel zo dat spelen gepaard gaat met risico's. Het is niet 100% te voorkomen dat kinderen letsel oplopen tijdens het spelen, maar aanvaardbaar risico zorgt er wel voor dat kinderen risico's en gevaren leren herkennen en ervaren. Een keer een schram of bult oplopen is niet te voorkomen, maar is ook niet erg. Een natuurlijke speelplek levert wat veiligheid betreft geen meerwaarde op. Het is niet veiliger of onveiliger. Er gelden voor beide typen speelplekken plichten voor de beheerder. Beide typen speelplekken moeten voldoende veilig zijn.

Qua aanleg biedt een natuurlijke speelplek meer ruimte voor inbreng van omwonenden, doordat niet of in mindere mate gebruik wordt gemaakt van kant-en-klare toestellen waar veel technische kennis voor nodig is. Het kan een meerwaarde voor de gemeente zijn, om samen met buurtbewoners een ander type speelplek aan te leggen. De band tussen de gemeente en de burgers kan hiermee worden versterkt, wat zorgt voor een imagoverbetering van de gemeente. De voorwaarde hierbij is wel dat beide partijen bereid zijn om het proces van voorbereiden en aanleggen samen aan te gaan. Een natuurlijke speelplek is niet per definitie goedkoper dan een traditionele speelplek, maar als burgers bereid zijn om actief mee te helpen in het aanlegproces, dan valt er goed op kosten te besparen. Wat betreft de kosten is er dus niet per definitie een meerwaarde voor natuurlijke speelplekken aan te wijzen. Wel kan een meerwaarde gecreëerd worden, door burgers actief te betrekken en goedkope oplossingen te verzinnen om kosten te besparen.

Aan een natuurlijke speelplek zitten dus wel degelijk voordelen ten opzichte van een traditionele speelplek. Vooral op het gebied van de ontwikkeling van kinderen zijn positieve verbanden te zien met een natuurlijke speelplek. Ook voor de relatie tussen gemeente en haar burgers kan een meerwaarde ontstaan, mits beide partijen mee willen werken aan een dergelijk project. Een natuurlijke speelplek kan dus daadwerkelijk meerwaarde bieden op het gebied van spelen.

Aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk zullen enkele aanbevelingen gedaan worden naar aanleiding van de resultaten en de conclusie.

Het is gebleken dat een natuurlijke speelplek daadwerkelijk voordelen en meerwaarde heeft ten opzichte van een traditionele speelplekinrichting. Hier zijn, onder andere in de discussie en de conclusie, wel kanttekeningen bij geplaatst.

- Mocht de gemeente een natuurlijke speelplek aan willen leggen, dan is het aan te bevelen om de plek zorgvuldig te kiezen. Een natuurlijke speelplek die midden in een woonwijk ligt zal meer meerwaarde leveren dan een natuurlijke speelplek aanleggen vlakbij een park of natuurgebied.
- Mocht de gemeente besluiten om samen met de bewoners te willen kijken hoe een project als het voorbereiden en aanleggen van een natuurlijke speelplek vorm zou kunnen krijgen, dan is het aan te bevelen om een vervolgonderzoek te (laten) doen. Een adviesrapport over de aanpak van een dergelijke samenwerkingsvorm zou uitkomst kunnen bieden.
- Ook is het daarom aan te bevelen om een rapport op te laten stellen met ideeën voor de inrichting. Er is op het internet en bij andere gemeenten veel te vinden over mogelijkheden wat inrichting van een natuurlijke speelplek betreft.
- Het is aan te bevelen om een pilot project te starten in de gemeente met een wijk die hiervoor open staat. Gezien de voordelen die een natuurlijke speelplek heeft, is een pilot een manier om de voordelen te ervaren. Op die manier kan worden gekeken en geobserveerd of een natuurlijke speelplek aanslaat bij de kinderen en bij de buurt. Als het een succes blijkt te zijn, kan worden overwogen om het aantal natuurlijke speelplekken uit te breiden.

Bronvermelding

Centraal Bureau voor de Statistiek (2012) *Ondergewicht, normaal gewicht en overgewicht (bevolking van 4 jaar of ouder)*. Geraadpleegd op 18 april 2015. <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/gezondheid-welzijn/publicaties/artikelen/archief/2012/2012-3651-wm.htm>

Gemeente Velsen (2012) *Nota Lokaal Gezondheidsbeleid 2012-2015*. Geraadpleegd op 2 mei 2015. http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/historie/Velsen/209743/209743_1.html

Gemeente Velsen (2015). *Speelplan 2015*. Geraadpleegd op 10 april 2015. <http://www.velsen.nl/Bestuur-Organisatie/Beleid/Speelplan.htm>

Consument en Veiligheid (2000) *Letsel Informatie Systeem 2000*. Geraadpleegd op 6 mei 2015. <http://www.veiligheid.nl/onderzoek/ltsel-informatie-systeem-lis>

Consument en Veiligheid (2013) *Letsel Informatie Systeem 2013*. Geraadpleegd op 6 mei 2015. <http://www.veiligheid.nl/onderzoek/ltsel-informatie-systeem-lis>

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (1998) *Reikwijdte notitie behorende bij het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen*. Geraadpleegd op 7 mei 2015. https://www.nvwa.nl/txmpub/files/?p_file_id=17619

Oost, J. (2012). *Natuurlijk spelen geeft een hoog netto speelrendement*. Geraadpleegd op 15 april 2015. www.obb-ingenieurs.nl/nl/1/home/?location=portal&d_id=10

Overduin, C. (2014). *Groen in de stad*. Geraadpleegd op 6 mei 2015. <http://www.kindvannature.nl/uploads/46130efb98fed2925125f55a988894e6.pdf>

Stichting Recreatie, Kennis- en Innovatiecentrum (2007). *Vrij spel voor het speelbos*. Geraadpleegd op 11 mei 2015. http://www.springzaad.nl/litdocs/vrij_spel_voor_het_speelbos.pdf

Wet- en regelgeving (2015) *Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen*. Geraadpleegd op 20 april 2015. http://wetten.overheid.nl/BWBR0008223/geldigheidsdatum_22-05-2015

Literatuurlijst

- Aalsvoort, G.M. van der, Kwakkel-Scheffer, J.J.C. & Vries, A.K. de, (2006). *Puur plezier. Spelsuggesties voor de basisschool*. Leuven: ACCO.
- Bakker, I., Vries, S.I. de, Boogaard, C.M.H. van den, Hirtum, W.J.E.M. van, Joore, J.P. & Jongert, M.W.A. (2008). *Playground van de toekomst*. Leiden: TNO.
- Berg, A. van den (2007). *Kom je buiten spelen*. Wageningen: Alterra.
- Berg, A. van den, Koenis, R., & Berg, M. van den (2007). *Spelen in het groen*. Wageningen: Alterra.
- Enckevort-Heldens, N. van (2012). *Het schoolplein als rijke speelleeromgeving*. Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg.
- Horst, K. van der, Oenema, A., Ferreira, I., Wendel-Vos, W., Giskes, K., Lenthe, F. van & Brug, J. (2007). *A systematic review of environmental correlates of obesity-related dietary behaviors in youth*. Health Education Research.
- Kumanyika, S., & Grier, S. (2006). *Targeting Interventions for Ethnic Minority and Low-Income Populations*. The future of children.
- Lier, M. van & Leufgen, W. (2010). *Geen leven zonder risico's*. Stichting Oase, netwerk Springzaad.
- Nebelong, H. (2004). *Nature's playground*. Green Places.
- Pröpper, I. (2009). *De aanpak van interactief beleid. Elke situatie is anders*.
- Tovey, H. (2011). *Laat ze buiten spelen. Pleidooi voor gezonde risico's*. Apeldoorn: Garant
- Visser, B.M., Baaij, G.B.J. de & Bouwens, S. (2008). *Speelnatuur en veiligheid. Richtlijnen en aanbevelingen voor terreinbeheerders*. De Baaij Advies.
- Vreke, J., Donders, J.L., Langers, F., Salverda, I.E., & Veeneklaas, F.R. (2006). *Potenties van groen! De invloed van groen in en om de stad op overgewicht bij kinderen en op het binden van midden- en hoge inkomens aan de stad*. Wageningen: Alterra
- Wells, N.M. (2000). *At home with nature. Effects of "greenness" on children's cognitive functioning*. Environment and behavior.

Bijlage I: stroomschema WAS speeltoestellen

Is er sprake van een constructie of bewerking die door uiterlijke kenmerken of eigenschappen expliciet uitnodigt tot spelen en daardoor (onaanvaardbare) speelrisico's zoals vallen, beknelling, snijden met zich mee kan brengen? *(bijvoorbeeld niet een prullenbak, maar wel een autogeraamte)*

Ja

Nee → de constructie/ inrichting valt niet onder het WAS

Gaat het om een constructie/ inrichting die door grootte of gewicht lastig of niet te verplaatsen is door een kind (+/- 5kg)? *(Geen speelgoed zoals hobbeldieren, loopwagens, speelgoedauto's, maar wel zgn. 'activity toys')*

Ja

Nee → de constructie/ inrichting valt niet onder het WAS

Is de constructie/ inrichting permanent bespeelbaar (meerdere keren te bespelen) en dus niet van eenmalige aard?

Ja

Nee → de constructie/ inrichting valt niet onder het WAS

Wordt er bij het gebruik van de constructie/ inrichting uitsluitend gebruik gemaakt van fysieke kracht van de mens of zwaartekracht?

Ja

Nee → de constructie/ inrichting valt niet onder het WAS

Bevindt de constructie/ inrichting zich op een terrein voor publiek gebruik? (ook wanneer dit door ledenverband beperkt is)

Ja

Nee → de constructie/ inrichting valt niet onder het WAS

Is er sprake van een constructie/ inrichting waarbij de nadruk ligt op ontspanning en vermaak, en niet (primair) op andere functionaliteiten? *(bijvoorbeeld behendigheid, lichaams oefening- en training al dan niet in combinatie met prestatie en/ of competitie- of kunst)?*

Ja

Nee

De constructie/ inrichting is hoogstwaarschijnlijk bij fabricage/ ontwerp bedoeld als speeltoestel. De constructie/ inrichting is hierdoor direct als speeltoestel aan te merken en valt daarmee onder het WAS. Wanneer een constructie als deze op een publiek terrein aanwezig is, is dit terrein als speelterrein te definiëren.

Bevindt de constructie/inrichting zich op een speel-/attractieterrein; zijn er al andere voor 'spelen' (of attractie) ontworpen toestellen aanwezig? *(zoals een wipkip, glijbaan, schommel, klimrek etc)*

Ja

Nee

De constructie/ inrichting is hoogstwaarschijnlijk niet bij fabricage/ ontwerp bedoeld als speeltoestel. Door de plaatsing van het toestel in de buurt van andere speel- of attractietoestellen op een publiek terrein (dus speelterrein) en de uiterlijke kenmerken (nodigt uit tot spelen en brengt daardoor risico's met zich mee) kan het toestel indirect als speeltoestel aangemerkt worden en valt daarmee onder het WAS.

De constructie/ inrichting is hoogstwaarschijnlijk niet bij fabricage/ ontwerp bedoeld als speeltoestel. Wanneer de constructie/ inrichting zich niet op een publiek speel-/attractieterrein bevindt, ongeacht de uiterlijke kenmerken, valt de constructie/ inrichting niet onder het WAS.

Bijlage II: Checklist schriftelijk rapporteren

Checklist Schriftelijk Rapporteren

Naam: Thomas Goudswaard

Klas: 4 BNA

Datum: 29-05-2015

Titel verslag: Natuurlijk spelen in Velsen, Afstudeerwerkstuk

Nadat je je verslag/rapport hebt gecontroleerd met behulp van deze checklist, voeg je deze toe als bijlage. Zonder de checklist vindt er geen beoordeling plaats.

De beoordelingscriteria die met een * zijn aangegeven, zijn de zogenaamde 'killing points'. Indien de assessor meer dan vijf 'killing points' heeft aangekruist, dien je het rapport/verslag op alle onvoldoende onderdelen te verbeteren.

Voor de herbeoordeling moet je ook de oude versie inleveren. In het afstudeerwerkstuk zijn geen 'killing points' toegestaan! AANVINKEN WAT NIET IN ORDE IS!

1. Het taalgebruik:

- ☐ Bevat niet meer dan drie grammaticale, spel- en typfouten per duizend woorden*
- Bij meer dan drie fouten per duizend woorden is het rapport/verslag afgekeurd!**
- ☐ Heeft een adequate interpunctie*
- ☐ Is afgestemd op de gekozen doelgroep (juiste stijl)*
- ☐ Laat een zakelijke en actieve schrijfstijl zien*
- ☐ Bevat geen persoonlijke voornaamwoorden*

2. Het rapport/verslag:

- ☐ Is ingebonden (hard copy)*
- ☐ Is vrij van plagiaat* (zie examenreglement)

3. De omslag:

- ☐ Bevat de titel
- ☐ Vermeldt de auteur(s)

4. De titelpagina/het titelblad:

- ☐ Heeft een specifieke titel*
- ☐ Vermeldt de auteur(s)*
- ☐ Vermeldt de plaats en de datum*
- ☐ Vermeldt de opdrachtgever(s)*

5. Het voorwoord:

- ☐ Bevat de persoonlijke aanleiding tot het schrijven van het rapport/verslag
- ☐ Bevat persoonlijke bedankjes (persoonlijke voornaamwoorden toegestaan)

6. De inhoudsopgave:

- ☐ Vermeldt alle genummerde onderdelen van het rapport/verslag*
- ☐ Vermeldt de samenvatting en de bijlage(n)
- ☐ Is overzichtelijk
- ☐ Heeft een correcte paginaverwijzing

7. De samenvatting:

- ☐ Is een verkorte versie van het gehele rapport/verslag
- ☐ Bevat conclusies
- ☐ Bevat geen persoonlijke mening
- ☐ Is gestructureerd
- ☐ Is zakelijk geschreven
- ☐ Staat direct na de inhoudsopgave

8. De inleiding:

- ☐ Is hoofdstuk 1*
- ☐ Nodigt uit tot lezen
- ☐ Beschrijft het onderzoekskader*
- ☐ Beschrijft de probleemstelling*
- ☐ Vermeldt het doel*

- ☐ Geeft informatie over de gevolgde onderzoeksmethode*
- ☐ Geeft kort de inhoud per hoofdstuk van het rapport/verslag weer* (zie intranet)

9. De (opmaak van de) kern:

- ☐ Bestaat uit genummerde hoofdstukken en (sub)paragrafen (maximaal drie niveaus)*
- ☐ Deze zijn verschillend in opmaak*
- ☐ De hoofdstukken en (sub)paragrafen hebben een passende titel
- ☐ Een hoofdstuk beslaat ten minste één pagina
- ☐ Een nieuw hoofdstuk begint op een nieuwe pagina
- ☐ De zinnen lopen door (geen 'enter' binnen een alinea gebruiken)
- ☐ De figuren zijn (door)genummerd en hebben een passende titel (onder de figuur)*
- ☐ De tabellen zijn (door) genummerd en hebben een passende titel (boven de tabel)*
- ☐ In de tekst zijn er verwijzingen naar figuren en/of tabellen*
- ☐ De tekst bevat verwijzing naar de desbetreffende bijlage(n)
- ☐ De pagina's zijn genummerd*
- ☐ De pagina's hebben een aantrekkelijke opmaak

10. De discussie:

- ☐ Bevat een vergelijking met relevante literatuur
- ☐ Geeft de valide argumentatie weer
- ☐ Bevat een kritische reflectie op de eigen bevindingen (zie intranet)

11. De conclusies en aanbevelingen:

- ☐ De conclusies zijn gebaseerd op relevante feiten
- ☐ De aanbevelingen zijn gebaseerd op relevante feiten
- ☐ Bevatten geen nieuwe informatie*

12. De bronvermelding:

- ☐ In de tekst is conform de geldende APA-normen* (zie intranet)

13. De literatuurlijst:

- ☐ Is opgesteld conform de geldende APA-normen* (zie intranet)

14. De bijlagen:

- ☐ Zijn genummerd
- ☐ Zijn voorzien van een passende titel
- ☐ Bevatten geen eigen analyse